

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
 (найменування кафедри)

Допущено до захисту
 Завідувач кафедри
 Янковий О.Г.

_____
 (підпис)
 “   ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
 (шифр та найменування спеціальності)

за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»
 (назва магістерської програми)

на тему: «Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства (на прикладі ТОВ «ПТК Шабо»).
 (назва теми)

Виконавець:

студент центру заочної форми навчання
Тимченко Катерина Сергіївна _____
 (прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
 (науковий ступінь, вчене звання)
Бабій Олег Миколайович _____
 (прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Сутність конкурентоспроможності підприємства.....	6
1.2. Чинники формування конкурентоспроможності підприємства	11
1.3. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПТК ШАБО».....	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства ТОВ «ПТК Шабо».....	36
2.2. Аналіз впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства ТОВ «ПТК Шабо»	46
2.3. Оцінка конкурентоспроможності підприємства ТОВ «ПТК Шабо».....	52
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПТК ШАБО».....	68
3.1 Організаційні заходи підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо».....	68
3.2 Експортний маркетинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо».....	77
3.3. Підвищення якості продукції як інструмент підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо».....	83
3.4. Прогнозна оцінка ефективності заходів щодо підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо».....	88
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	98

ВСТУП

В умовах глобалізації та необхідності інтегрування у світовий економічний простір універсальним критерієм стратегії розвитку будь-якого підприємства України має стати його конкурентоспроможність як імовірність реалізації конкурентних переваг на ринку. Дослідження конкурентоспроможності підприємства в умовах економічної ситуації, яка склалась в Україні, дає змогу розглядати її як комплексну характеристику потенціальних можливостей забезпечення конкурентних переваг в перспективі. Джерелами конкурентних переваг є прогресивна організаційно-технологічна і соціально-економічна база підприємства, вміння аналізувати та своєчасно здійснювати заходи щодо зміцнення конкурентних переваг. Останнє слід відзначити особливо, тому що аналіз та оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства необхідні на всіх ступенях розвитку підприємства. На сьогоднішньому етапі розвитку національної економіки питанням, що потребує першочергового вирішення, є розробка ефективних механізмів і заходів, які сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників ринку виноробної продукції та стануть запорукою загального зміцнення економічних позицій України.

Дослідженню конкурентоспроможності економічних систем та формуванню можливих шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців Г.Азоєва, І.Ансоффа, А.Воронкової, В.Галєєва, А.Градова, Дж.Еванс, Ю.Іванова, Ф.Котлера, А.Кроткова, Г.Кулікова, Ж.Ламбена, Й.Ліфіц, М.Портера, Д.Рікардо, А. Старостіної, Р.Фатхутдінова, Д.Юданова та інших.

Мета та завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження та розробка шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства ТОВ «ПТК Шабо»

Цільове спрямування та логіка дослідження обумовили постановку і вирішення таких **задач дипломної роботи:**

- дослідити сутність конкурентоспроможності підприємства;
- розглянути чинники формування конкурентоспроможності підприємства;
- представити методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- проаналізувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства ТОВ «ПТК Шабо»;
- провести оцінку конкурентоспроможності підприємства ТОВ «ПТК Шабо»;
- розробити заходи щодо підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо»;
- навести прогнозну оцінку ефективності заходів щодо підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо»

Об'єктом дослідження виступає процес підвищення конкурентоспроможності підприємства виноробної промисловості ТОВ «ПТК Шабо».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів підвищення конкурентоспроможності підприємства виноробної промисловості.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема, а саме методи аналізу та синтезу, порівняння, статистичний аналіз, логічного та емпіричного пізнання, прогнозування (екстраполяції), методи економетричного аналізу (регресійного аналізу), ситуаційного SWOT-аналізу, застосовано системний підхід при викладенні матеріалу, що дало змогу розв'язати поставлені завдання. Для обробки та аналізу даних використовувались комп'ютерні програми (пакет аналізу

Інформаційна база дослідження. Правове поле дослідження склали чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують

зовнішньоторговельну діяльність суб'єктів господарювання в Україні. Інформаційною базою дипломної роботи послужили офіційні статистичні матеріали, дані звітності підприємства ТОВ «ПТК Шабо».

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість дипломної роботи полягає в тому, що розроблені рекомендації щодо підвищення підприємства виноробної промисловості знайшли своє успішне впровадження в діяльності підприємства, про що свідчить акт про впровадження результатів магістерської роботи.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано статті: За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опублікована стаття: Конкурентоспроможність виноробного підприємства та фактори, що на неї впливають.// Науковий журнал «Альманах науки» №7. – 2018, Тенденції розвитку світового та українського ринку продукції виноробства в сучасних умовах, // Науковий вісник ОНЕУ №__. – 2018.

Апробація основних результатів роботи. Головні результати, положення та висновки досліджень було представлено на 2 конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Східно-європейські дослідження: економіка, освіта і право» щодо актуальних проблем на сучасному етапі розвитку економічних відносин питання оцінки конкурентоспроможності (м. Бургас, Болгарія, 2018), VII Міжнародна науково-практична конференція «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, Україна, 2018).

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи містить 104 сторінки, у тому числі 29 таблиць на 30 сторінок, 20 рисунків на 20 сторінках, список використаних джерел з 74 найменувань.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило розробити теоретичні та практичні засади підвищення конкурентоспроможності підприємства ТОВ «ПТК Шабо»

Конкурентоспроможність підприємства — це здатність підприємства вчасно й ефективно коригувати параметри своєї діяльності залежно від змін у зовнішньому середовищі для підтримання існуючих і створення нових конкурентних переваг з метою досягнення власних стратегічних цілей. Міжнародна конкурентоспроможність підприємства відображає можливість ефективної виробничо-господарської діяльності в умовах глобального конкурентного ринку. Це забезпечується всім комплексом наявних у підприємства ресурсів. Виробництво та реалізація конкурентоспроможних товарів і послуг є узагальнюючим показником життєздатності підприємства, його вміння ефективно використовувати свій фінансовий, виробничий, науково-технологічний та трудовий потенціал.

Вивчивши та проаналізувавши літературні джерела, що стосуються даного питання, нами було згруповано класифікаційні ознаки для факторів конкурентоспроможності підприємства, а саме: за рівнями дослідження (I-V рівні, макро-, мікро, мезо-, мегарівні); за місцем виникнення / походження (зовнішні та внутрішні); за видами ресурсів (НІОКР, маркетинг, персонал, транспорт, виробництво); за задоволеністю споживача (управління/менеджмент, стратегія, дилерська мережа, якість товару, ціна товару, ноу-хау); за приналежністю до середовища підприємства (конкуренція, політика держави, податкове законодавство); за ефективністю виробничо-господарської діяльності (виробництво, організація, організаційно- управлінські, фінансово-економічні, соціально-психологічні, інфраструктура, диверсифікація бізнесу, зовнішня політика); за сферою походження (науково-технічні, організаційно-економічні, соціальні, екологічні, політичні); за об'єктами дослідження (техніко-технологічні, фінанси, характеристика продукції, імідж, інновації, витрати, обслуговування клієнтів).

Запропонована методика оцінювання конкурентоспроможності підприємства має необмежені можливості для вдосконалення і пристосування до конкретних вимог. Вона включає оптимальний перелік показників, які дозволяють об'єктивно вимірювати складові конкурентоспроможності підприємства, встановити динаміку і взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх інформаційних потоків. У той же час вона підвищує науково-теоретичну обґрунтованість прийняття рішень стосовно перспектив формування міжнародних конкурентних переваг підприємства і може бути корисною для подальшого вдосконалення організації його діяльності.

ТОВ «ПТК Шабо» сьогодні добре відома в Україні як один з найбільших виноробних холдингів з повним циклом виробництва (виноградарство – виноробство – реалізація продукції).

Дослідивши карти стратегічних груп, можна зробити наступні висновки. Основними стратегічними конкурентами ТОВ «ПТК Шабо» є мультибрендові компанії ПАТ «Коблево» і ПрАТ «Одесавинпром». Ці фірми володіють значним капіталом, виробничими потужностями і підтримкою з боку споживача. Компанії альянсу ТМ «Одеса і ТОВ Нива» не є основними конкурентами для ТОВ «ПТК Шабо», оскільки не входять в стратегічну групу ні по одній з ознак, їх вхід до стратегічної групи конкурентів досить невеликий.

Побудова матриці VCG ТОВ «ПТК Шабо» показала наступні результати. Позицію «важка дитина» займає горілка виноградна ТОВ «ПТК Шабо». Для них характерні такі риси: малий вплив на ринку, що розвивається підтримка з боку споживачів не значна, конкурентні переваги не стабільні, потребує значних інвестицій в маркетингову діяльність з метою підвищення ринкової частки. Оскільки ТОВ «ПТК Шабо» значну увагу приділяє на даний момент активному просуванню алкогольних напоїв за рахунок зміни дизайну, вкладання коштів у рекламну кампанію лінії алкогольних напоїв та іншого, можна зробити висновок, що цей сегмент являється перспективним та таким, що спроможний зайняти належне місце «зірок» згодом. Сегменти тихі і ігристі

вина, коньяк можна віднести до «зірок», що переходять у «дійні корови», адже займають лідируюче положення у галузі, що поступово переходить до зрілої. Частка ринку ТОВ «ПТК Шабо» може підтримуватись або збільшуватись за рахунок зниження ціни, але в той самий час витрати на маркетинг та розробки майже стабільні оскільки споживачі достатньо обізнані про товар та прихильні до нього, доцільно впроваджувати стратегію підтримки конкурентних переваг з метою збереження ринково частки. Продукція – вермут і бренді, відноситься до «собак», що знаходяться на межі з «важкими дітьми». Це означає, що продукція збувається обмеженим об'ємом, хоча і галузь відносно нарощує темпи зростання. ТОВ «ПТК Шабо» має достатньо серйозно підійти до оцінки цього сегменту та вирішити питання про доцільність або його виходу з ринку або вкладення значних коштів або зайняття певної ніші на ринку та втримання цієї позиції. Для цього сегменту доцільним буде впроваджувати стратегію або «зняття вершків» або елімінації в залежності від того на скільки сильно оцінює цей сегмент підприємство і наскільки воно буде спроможним надалі бути присутнім на ринку.

Для дослідження конкурентоспроможності підприємств використана методика, заснована на теорії ефективної конкуренції. Оцінка ефективності кожного підрозділу передбачає оцінку ефективності використання ресурсів, що їм надаються. Дана методика була використана для оцінки рівня конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо» в період з 2015 по 2017 роки. Таким чином, проведені нами комплексні розрахунки конкурентоспроможності ТОВ «ПТК Шабо» показали, що досліджуване підприємство є лідером в даній галузі регіону України. Проте вищому керівництву підприємства потрібно приділити особливу увагу тим підрозділам, які на сьогодні не зовсім ефективно використовують надані їм ресурси в порівнянні з іншими аналогічними підприємствами.

В дипломній роботі обґрунтовані наступні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства виноробної галузі ТОВ «ПТК Шабо»:

1) створення виробничого підрозділу підприємства на території країни основного експорту (Німеччина);

2) прийняття участі в італійській міжнародній виставці вин і спиртних напоїв Vinitaly;

3) підвищення якості виноробної продукції.

Прогнозний річний економічний ефект від впровадження заходів щодо удосконалення експортної діяльності підприємства ТОВ «ПТК Шабо» в 2019 році складе 3556,865 тис. грн. Таким чином, за результатами розрахунків впровадження запропонованих заходів щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства дозволить в 2019 році отримати чистий дохід від реалізації продукції в розмірі 214492,865 тис. грн., що на 12352,865 тис. грн. більше, ніж в 2017 році. і прибуток від реалізації продукції в розмірі 32388,665 тис. грн., що на 2791,335 тис. грн. більше, ніж в 2017 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Портер Майкл Э. Конкуренция [Текст]: пер. с англ.: Учеб. пособие / М.Э. Портер; ред. Я.В. Заблоцкий. – СПб. и др.: Издательский дом «Вильямс», 2010. — (A Harvard Business Review Book). – 592 с.
2. Ермолов М.О. Чем отличается конкурентоспособность фирмы от конкурентоспособности товара. Как продать товар на вашем рынке [Текст] / М.О. Ермолов. – М.: Мысль, 2007. –364 с.
3. Минко Л.М. Сутність і складові поняття конкурентоспроможності підприємства / Л.М. Минко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2015. – Т. 21, № 1. – С. 86-92.
4. Лицишин О.І. Довідник економіста-підприємця (терміни ринкової економіки). [Текст] / О.І. Лицишин. – Львів, «Б.В.», 2012. – 176 с.
5. Люкшинов А.Н. Стратегический менеджмент [Текст] / А.Н. Люкшинов, – М.:ЮНИТИ, 2012. – 376 с.
6. Мерчанський В.В. Конкурентоспроможність підприємства та управління стратегією його розвитку [Текст]: [кол. моногр.] / В.В. Мерчанський, В.М. Ключко, І.М. Ключко – Х., 2012. – 156 с.
7. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінки та стратегія забезпечення [Текст] / В.А. Павлова; Дніпропетровський ун-т економіки та права. – Д.: Видавництво ДУЕП, 2013. – 276 с.
8. Тягунова Н.М. Конкурентоспроможність торговельних підприємств [Текст]: монографія / Н.М. Тягунова, В.О. Боїн; ВНЗ Укоопспілки «Полтав. ун-т економіки і торгівлі». – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2012. – 154 с.
9. Адамик В. Оцінка конкурентоспроможності підприємства / В. Адамик, Г.Вербицька // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2014. – №1. – С.69–78.
10. Афонін А.С. Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання: теоретичні аспекти і висновки для індустрії туризму / А.С.Афонін, С.В.Білоусова, К.Мільські // Бізнес-навігатор. – 2015. – №3(15). – С.172–183.

11. Бондаренко Г.С. Управління конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства: автореф. на здоб. наук. ступ. к.е.н. [Текст] / Г.С. Бондаренко, — Харків: ХДЕУ, 2012. — 20 с.
12. Винокуров В.А. Организация стратегического управления на предприятии. [Текст] / В.А. Винокуров. — М.: Центр экономики и маркетинга, 2011. — 458 с.
13. Воронкова А.Е. Стратегічне управління конкурентоспроможним потенціалом промислових підприємств [Текст]: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.06.01 / Воронкова А.Е.; НАН України, Інститут економіки промисловості. — Донецьк, 2012. — 32 с.
14. Грицишин Н. Оцінка конкурентоспроможності підприємства / Н.Грицишин // Вісник Львівського університету. Серія економічна. Вип. 33. — 2012. — С.431–436.
15. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия [Текст] / Ю.Б. Иванов [и др.]. — Х.: ХНЭУ, 2013. — 255 с.
16. Карлофф Б. Деловая стратегия, концепция, содержание, символы [Текст] / Б. Карлофф. — М.: Экономика, 2002. — 240 с.
17. Попов С.А. Стратегическое управление: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 4. — М.: ИНФРА-М, 2012. — 344 с.
18. Фатхутдінов Р.А. Управління конкурентоздатністю організації [Текст]: Підручник / Р.А. Фатхутдінов, Г.В. Осовська. — К.: «Кондор», 2012. — 470 с.
19. Шершньова З.Є. Антикризове управління підприємством [Текст]: навч. посіб. для студ. екон. спец. усіх форм навч. / З.Є. Шершньова [та ін.]; заг. ред. З.Є. Шершньова; Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. — К.: КНЕУ, 2012. — 676 с.
20. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика [Текст]: Учебно-практическое пособие. 2-е изд. / А.Ю. Юданов; — М: Ассоц. Авторов и издателей «Тандем»; Изд. «ГНОМ-ПРЕСС», 2007. — 384 с.

21. Пермінова С.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю як фактор успіху сучасного підприємства / С.О. Пермінова, Є.В. Романко // Молодий вчений. - 2016. - № 2. - С. 70-74.

22. Андросова Т.В. Методика оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств / Т.В. Андросова, Л.О. Чернишов, В.О. Козуб [Електронний ресурс] . – Режим доступу: // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 2. – С. 189-197.

23. Піддубна Л.І. Концепція предметно-методологічного оновлення та розвитку теорії міжнародної конкурентоспроможності підприємства / Л.І. Піддубна // Економіка розвитку. – 2013. – № 1(53). – С. 52–59.

24. Угрюмова Е.В. Факторы формирования глобальной конкурентоспособности и международная практика ее оценки / Е.В. Угрюмова // Актуальные вопросы экономических наук. – 2013. – Вып. 17. – С. 63–67.

25. Кривешко О.В. Чинники формування конкурентоспроможності підприємства та кластерів / О.В. Кривешко, П.В. Сідун // Національний університет «Львівська політехніка». – 2013. – С.180-188.

26. Дунська А.Р. Управління міжнародною конкурентоспроможністю вітчизняних підприємств на інноваційній основі / А.Р. Дунська // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 7. - С. 104-109.

27. Ревенко Д.С. Формування стратегій міжнародної конкурентоспроможності машинобудівних підприємств / Д. С. Ревенко, В. О. Либа, Л. С. Зейда // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 5. - С. 35-38.

28. Нефедова О.Г. Конкурентоспроможність в умовах зовнішніх змін / О.Г.Нефедова // Вісник Хмельницького національного університету Економічні науки. – 2012. – №5.Т.2. – С.212–215.

29. Єфремова В.Б. Фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства / В.Б. Єфремова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viem.edu.ua/konf6/art.php?id=0467>

30. Смачило В.В. Класифікація факторів впливу на конкурентоспроможність підприємств / В. В. Смачило, І. С. Головка-Марченко // Молодий вчений. - 2015. - № 2(3). - С. 61-65.

31. Шкарлет С. М. Методологічні аспекти та методичні принципи оцінки конкурентоспроможності сиробних підприємств / С. М. Шкарлет, Л. С. Ладонько, Т. І. Корж // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2014. – № 3 (11). – С. 153–161.

32. Мошнов В. А. Комплексная оценка конкурентоспособности предприятия [Электронный ресурс] / В. А. Мошнов. – Режим доступа: http://www.cfin.ru/management/strategy/estimate_competitiveness.shtml .

33. Хрущ Н.А. Конкурентні стратегії: процеси створення та реалізації: монографія / Н.А. Хрущ, М.В. Желіховська / за наук. ред.. д.е.н., проф.. Н.А. Хрущ. - К.: Освіта України, 2012. - 316 с.

34. Виханский О.С. Стратегическое управление: учебник / О.С. Виханский. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Гардарики, 2012. - 296 с.

35. Смолін І.В. Стратегічне планування розвитку організації / І.В. Смолін. - К.: КНТЕУ, 2012. - 174 с.

36. Карпенко Л.М. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства / Л. М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2013. - Вип. 3(2). - С. 24-31.

37. Левицька А.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації / А.О. Левицька // Mechanism of Economic Regulation. - 2013. - № 4. - С. 155-163.

38. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ в редакції Закону від 03.01.2017, підстава 1724-19 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

39. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л.Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2014. – 275 с.

40. Балабанова Л.В. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій підприємства: Навчальний посібник / Під ред. д.е.н., проф., академіка АЕН України, зав. кафедри маркетингового менеджменту Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського Л.В. Балабанової. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2012. – 278 с.

41. Вічевич А.В. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2014. – 216 с.

42. Воронін Г. О. Конкуентоспроможність промислових підприємств / Г. О. Воронін // Економіст. – 2013. – № 6. – С. 18 – 21

43. Гіл В.Л. Міжнародний бізнес: конкуренція на глобальному ринку / В.Л. Гіл – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2012. – 856 с.

44. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Підручник / О.П. Гребельник. - 3тє видання перероблене та доповнене. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 432 с.

45. Гринько Т. В. Фактори конкурентоспроможності підприємств / Т. В. Гринько // Держава та регіони. – 2011. – № 2. – С. 50–53.

46. Дементьева А. Г. Конкуентоспособность международных компаний / А. Г. Дементьева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2012. – № 6. – С. 10-12.

47. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. - К.: Знання, 2012. - 462 с .

48. Должанський І. З. Конкуентоспроможність підприємства : [навч. посіб.] / І. З. Должанський, Т. О. Загорна. – К. : Центр начальної літератури, 2011. – 384 с.

49. Дробитько Н.А. Теоретические подходы к оценке конкурентоспособности предприятия / Н.А. Дробитько // Вісник ХДЕУ. – 2011. – №4(20). – С.72-76.

50. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навч. посібник для студ. вузів. - К, Центр навч. літ.. 2011. - 247 с.

51. Зінь Е. А. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Підручник для внз / Ред. Зінь Е. А. - К: Кондор, 2012. - 432 с.

52. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств/ І.В. Багорова, Н. І. Редіна, В. Є Власюк, О.О. Гетьман. За ред. д. е.н., проф. В.І. Багрової,: Підручник для ВНЗ. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 580с.
53. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб / Шкурупій О. В. , Гончаренко В. В., Артеменко І. А. та ін.; За заг.ред. Шкурупій О. В. - К: Центр учбової літератури, 2012. - 248 с.
54. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник. - К, Знання-Прес, 2002. - 382 с.
55. Кныш М.И. Конкурентные стратегии : [учеб. пособие] / М.И. Кныш. – СПб, 2011. – 284 с.
56. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, І. Ю. Сіваченко; 2-ге видання перероблене та доповнене. — К. : ЦНЛ, 2006. — 792 с.
57. Лук'яненко Д.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації / Д.Г. Лук'яненко. – К. : КНЕУ, 2011. – 538 с.
58. Масляєва О.О. Економічна сутність категорії «конкурентоспроможність»: дефініція та систематизація / О.О.Масляєва // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=737>
59. Міщенко А. П. Стратегічне управління : Навч. посібник. – Київ : "Центр навчальної літератури", 2013. – 336 с.
60. Позняк С.В. Конкурентні переваги і конкурентоспроможність / С.В. Позняк // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №1. – С. 50–55.
61. Прокопенко О.В. Удосконалення науково-методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності продукції на міжнародному ринку / О.В.Прокопенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2012. — № 2. — С. 22-25.
62. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі / К.І. Редченко. – Львів: Новий світ -2003, 2011. – 272 с.

63. Румянцев А. П. Зовнішньоекономічна діяльність : навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Румянцев А. П., Румянцева Н. С. — К. : ЦНЛ, 2012. — 377 с.

64. Савчук О. Системний підхід до аналізу конкурентоспроможності промислового виробництва / О. Савчук // Економіст. – 2012. – № 12. – С. 58–61.

65. Сіваченко І.Ю. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації) / І.Ю. Сіваченко. – К. : ЦУЛ, 2009. – 186 с.

66. Сіриченко М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності української продукції на міжнародному ринку / М.Сіриченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/ua/departments/conf_sep_14/s_1/

67. Синьогуб Н.В. Елементи комплексної системи заходів оцінки конкурентоспроможності товару на зовнішньому ринку / Н.В.Синьогуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Economics/76344.doc.htm

68. Сисяк Л.П. Міжнародна конкурентоспроможність українських підприємств на світовому ринку / Л.П.Сисяк, Н.В. Плаксієв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_ANR_2012/Economics/2_99687.doc.htm

69. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : монографія / за заг. ред. Ю.Б. Іванова, О.М. Тищенка. – Харків : Вид-во ІНЖЕК, 2013. – 384с.

70. Фатхутдінов Р.А. Управління конкурентоздатністю організації: Підручник. – К.: Кондор, 2012. – 470 с.

71. Хінева М.Н. Міжнародна конкурентоспроможність продукції: сучасні методологічні питання аналізу / М.Н. Хінева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=9621>

72. Шлюсарчик Б. Еволюція і співвідношення понять конкуренції та конкурентоспроможності / Б. Шлюсарчик // Академічний огляд. - 2012. - № 1. - С. 20-26.

73. Чухрай Н.І. Проблеми виходу українських підприємств на європейський ринок / Н.І. Чухрай, Л.Є. Сухомлин // Вісник Національного

університету "Львівська політехніка". – 2012. – № 684 : Проблеми економіки та управління. – С. 90–94.

74. Ринок виноробної продукції. Аналітика. Маркетингові дослідження // Аналіз ринків, огляди ринків, база маркетингової інформації MarketinG [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.marketing.net.ua/view_markets.php?num=46694

75. Міжнародна виставка вин і спиртних напоїв Vinitaly [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://expoclub.ru/db/exhibition/view/8226/>